

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN KENTE UYUMU: ANKARA SİTELER'DE İSTİHDAMA KATILIM

Öğr. Gör. Dr. Zeynep Aşlı GÜREL ÜÇER¹ - Dr. Öğr. Üyesi Seher ÖZKAZANÇ²
Zeynep ATILGAN³

Özet

Suriye'de çıkan iç savaş ile birlikte, Türkiye büyük bir mülteci hareketi ile karşılaşmıştır. Ülkelerinden kaçan Suriyeliler 2011 yılı Nisan ayından itibaren Türkiye'ye sığınmaya başlamıştır. Suriye'de şiddetin artması ve özellikle gelişmiş ülkelerin mültecileri yadsayan politikaları sebebiyle ülkemizdeki sığınmacı nüfusu her geçen gün katlanarak artmıştır. Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sayısı 2017 yılı Mart ayı itibarıyla yaklaşık 3 milyona ulaşmıştır. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin %8,9'u sınır illerimizde kurulan geçici barınma merkezlerinde yaşamaktadır. Ancak yaşanan bu göç hareketi karşısında barınma merkezlerinin kapasiteleri yetersiz kalmış ve mülteciler istihdam olanakları daha fazla olan ve içerdiği hizmetlerle onlara daha iyi bir gelecek vadeden "kente" yönelmiştir. Nitekim ülkemizde Suriyelilerin %91,1'inin kentlerde yaşamayı tercih ettiği bilinmektedir. Dünyayı yeniden şekillendiren kentler, sundukları fırsatlar nedeniyle mülteciler için de cazip yerleşim yerleri olmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin tahminlerine göre, dünyadaki mülteci nüfusunun %60'ından fazlası kentlerde yaşamaktadır. Bu devrimde mülteciler kentlerde ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarda "uyum" başta olmak üzere çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. 2000li yıllardan itibaren popüleritesi artan "kentsel mülteciler" konusuna akademik ve politik çalışmalarda geniş yer verilmekte ve kentlerdeki mültecilerin sorunlarına yönelik çözümler aranmaktadır. Bu amaçla geliştirilen politikaların en önemlisi kuşkusuz kente uyumun sağlanması ile ilgilidir. Mültecilerin göç ettikleri / yaşadıkları kente uyumu bağlamında barınma ihtiyacının karşılanması ile istihdama katılım ve eğitim, sağlık vb. kentsel hizmetlerden yararlanma öncelikli konulardır. Ancak çok boyutlu bir süreci ifade eden kente uyum başlıklarından "istihdama katılım" diğerlerini direkt veya dolaylı olarak etkilemesi nedeniyle özel bir yere sahiptir. Suriyelilerin kentlerde varoluş mücadelesi verirken barınma, sağlık, eğitim gibi temel insani ihtiyaçlarını formal ya da enformel yollardan istihdama katılarak karşılamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kente uyumu istihdama katılım ekseninde ele alınarak Türkiye'nin en köklü mobilya sanayi bölgelerinden biri olan Ankara - Siteleler ve yakın çevresi örnekleminde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kente Uyum, İstihdam, Suriyeli Sığınmacı, Ankara, Siteleler

LOCAL INTEGRATION OF SYRIAN REFUGEES: EMPLOYMENT IN ANKARA SİTELER**Abstract**

Cities that reshape the world became attractive settlements for refugees by offering opportunities. According to recent estimates of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), more than 60% of the world's total refugees now live in urban areas. In urban areas, refugees face various problems, especially economic and social integration ones. In 2000's urban refugee issues have been on the agenda, and policies have been developed to solve the problems of urban refugees. The most important of these policies is related to the realization of local integration. Refugees' local integration focuses attention on the achievement of housing need, employment, and benefit from services such as education and health in local integration. In local integration, which is a multidimensional process, employment has a special place. With the civil war in Syria, Turkey has faced a major refugee movement. Since April of 2011, Syrians fleeing from their country began to come to Turkey. The refugee population in Turkey has raised day by day due not only to the increase of violence in Syria, but also the policies of developed countries which deny the Syrian refugees. As a result of that, their population have reached nearly 3 million in Turkey since 2011, in which 8,9% of them (Syrian refugees in Turkey) are living in the temporary accommodation centers established in the border cities whereas 91,1% of them preferred to live in cities because temporary accommodation centers are lack of capacity and also cities offer opportunities to build a better future. Syrian refugees try to survive in social, physical and economic context in urban areas while on the other hand they also try to provide basic needs such as shelter, health and education in formal or informal ways. In this context, this study focuses on employment -which is an economic element for local integration- and aims to state the conditions of local integration of the Syrians. Within the scope of the study, Syrians who live and work in Siteleler -which is Turkey's basic furniture industry region and an important employment area- and its surroundings, are considered.

Keywords: Local Integration, Employment, Syrian Refugee, Ankara, Siteleler

Özgün Araştırma / Original Article

¹ Gazi Üniversitesi, Türkiye, asigurelucer@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4811-1207

² Sorumlu yazar/Corresponding author, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye, seherpolat7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7618-2494

³ Şehir Plancısı, Türkiye, zeynepatilgann@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6304-6538

GİRİŞ

Göç; doğal, siyasal, sosyal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların buldukları, oturdukları yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim yerine yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir. Ekonomik, sosyal vb. nedenlerle yaşadığı yerden ayrılarak başka bir yere daha iyi bir yaşam sürmek için gitmek *isteğe bağlı göçü*, zorunlu nedenlerle (afet, savaş vb.) yaşadığı yerden ayrılarak güvenli yerlere gitmek ise *zorunlu göçü* ifade etmektedir. Özellikle ülkelerinde yaşanan savaşlar gibi beklenmedik nedenlerle ortaya çıkan göç hareketleri sonucunda çok sayıda insan, yaşam haklarını korumak üzere başka ülkelere zorunlu olarak göç etmektedir. Zorunlu göç ile yer değiştiren nüfus (mülteci/sığınmacı)⁴ çeşitli sorunlarla karşılaşmakta ve çoğunlukla uygun olmayan koşullarda yaşamlarını sürdürmektedir.

Önceden belirlenmiş alanlarda kurulan ve genellikle çadırlardan oluşan kamplarda yaşayan geleneksel mülteci imajı, 21. yüzyıldaki mülteci yaşamını yansıtmamaktadır. Dünyayı yeniden şekillendiren kentler, mülteciler için çekici unsurlar barındırmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) son tahminlerine göre, günümüzde 19,5 milyon mültecinin %60'ından fazlası kentlerde yaşamaktadır (<http://www.unhcr.org/urban-refugees.html>) ve gelecekte daha fazla mültecinin yaşamlarını kentlerde devam ettireceği tahmin edilmektedir. Kamplardan farklı olarak kentler, mültecilere başta istihdam olanakları olmak üzere, daha iyi bir gelecek imkânı sunmaktadır. Bununla birlikte, mülteciler kentlerde yoğun bir emek sömürüsüyle karşılaşmakta ve çalışma şartları ağır, yıpratıcı işler için yerli, yoksul işçilerle rekabet etmek zorunda kalmaktadırlar. BMMYK 2009 yılına kadar önceliğini kamplarda yaşayan mültecilere vermiş, sonrasında ise kentsel mülteciler konusunun daha kapsamlı bir şekilde ele alınma ihtiyacını kabul ederek kentlerdeki mültecilerin sorunlarının çözümüne yönelik politika ve öneriler geliştirmeye başlamıştır. 2000'li yıllar genel itibari ile kentsel mülteci konusunun hem akademik çevreler hem de uluslararası kuruluşlar tarafından önem kazandığı, mülteciliğin bir sorunsal olarak ele alındığı dönemdir.

İlgili yazın incelendiğinde, mültecilerin yaşam koşullarının kısa vadede iyileştirilmesi gerektiği, aynı zamanda mülteciler için kalıcı çözümlerin de üretilmesinin zorunlu olduğu yapılan çalışmalarda vurgulanmaktadır. Bu kapsamda yazın derlendiğinde 3 çözüm önerisi üzerinde durulduğu görülmektedir (Kobia ve Cranfield, 2009). Bunlardan ilki, *geri gönderim* olarak tanımlanmaktadır. Mültecilerin çoğunun geri dönmek istemediği ya da istemeyeceğinin belirlenmesi nedeniyle, bu konu yazında çok fazla yer almamaktadır. İkincisi *yeniden yerleştirme* olarak tanımlanan ve yeni sorunları da beraberinde getiren bu öneri, sınırlı bir çözüm olarak algılanmakla birlikte yazında yer almaya devam etmektedir. Yazında en sık karşılaşılan çözüm önerisi ise *yerele/kente uyum* (entegrasyon) olarak tanımlanmaktadır. Uyumun (i) *ekonomik*, (ii) *sosyal*, (iii) *kültürel* ve (iv) *politik* olmak üzere 4 boyutu bulunmaktadır (Council of Europe, 1998).

Orta düzeyde uyum, mültecilerin yaşadıkları bölgenin ekonomik ve toplumsal hayatına katılımlarını ifade etmektedir ki yazında özellikle ekonomik uyumun, uyum sürecinde en

⁴ Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'de, mülteci, 'ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen şahıs' olarak tanımlanmaktadır. Mülteciler, kendileri ve aileleri için geleceklerini garanti altına almak adına yaşadıkları ülkeyi terk eden göçmenlerden farklı olarak, hayatlarını kurtarmak ve özgürlüklerini korumak için yaşadıkları ülkeyi terk ederler (<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=72>). Bu nedenlerden dolayı yaşadığı ülkeyi terk eden fakat iddiaları henüz kesinliğe kavuşturulmamış kişiler ise sığınmacı olarak tanımlanmaktadır (<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=61>).

önemli adım olduğu kabul görmektedir (Banki, 2004). Kente uyum, sadece ev sahibi toplum ve mültecileri ilgilendiren bir durumu, salt iki yönlü bir süreci ifade etmemekte aksine daha geniş kapsamlı bir katılımı (çeşitli aktörler, kurumlar vb.), çok boyutlu bir organizasyon ve örgütlenme ile süreklilik gerektiren politikaları içermektedir. Uyum açısından öncelikli konular; barınma ihtiyacının karşılanması, istihdama katılım ile eğitim, sağlık vb. hizmetlerden yararlanma olarak belirlenebilir. Bu öncelikli konular arasında “*istihdam*” uyum açısından çoklu fayda sağlaması bakımından özel bir öneme sahiptir (Sigona, 2005). Bu bağlamda çalışmada, kente uyum açısından ekonomik unsurlardan biri olan istihdam konusu ele alınmaktadır ve çalışma geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin, kente uyum koşullarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Ankara kentinde yaşayan Suriyelilerin istihdama katılım düzeyleri ve yaşam koşulları ‘Siteler ve yakın çevresi’ özelinde değerlendirilmektedir.

2. TÜRKİYE’DEKİ SURIYELİLER

Suriye’de politik, sosyal ve ekonomik huzursuzluğun başlaması, ardından çıkan iç savaşın şiddetlenmesi yerel halkın evlerini terk ederek komşu ülkelere sığınmalarına neden olmuş ve bu beklenmedik göç hareketi, küresel bir sorun haline gelmiştir. Türkiye - Suriye sınırının diğer komşu ülkelere oranla daha geniş olması (~900 km uzunluğundadır ve altı ili kapsamaktadır) ve devletin izlediği açık kapı politikası nedeniyle Suriyelinin sığındığı ülkeler arasında Türkiye ilk sırada yer almaktadır.

2.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü

Türkiye’de Suriyeliler için “sığınmacı”, “mülteci”, “geçici korunma statüsü” terimleri sıkça kullanılan ve çoğu zaman birbirine karıştırılan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de mültecilik mevzuatının temelini 1951 tarihli *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme* oluşturmaktadır. Buna göre Türkiye’de yalnızca Avrupa’dan gelen kişilere *mülteci* statüsü verilmektedir. Avrupa dışından gelmiş kişiler ise Türkiye’ye geçici olarak sığınabilmekte ve kendilerine *sığınmacı* statüsü verilmektedir. Bu bağlamda Türkiye sığınmacı statüsündeki Suriyelilere *geçici koruma* sağlamaktadır ki geçici koruma altındaki Suriyeliler hukuken makul bir süre için Türkiye’de kalma iznine ve üçüncü bir ülke tarafından sığınmacı olarak kabul edilene kadar *geçici sığınma hakkına* sahiptir (Kap, 2014). Ancak Suriyeliler geçici koruma haklarının ne olduğunu ve Türkiye’de kalma sürelerini/şartlarını bilmemeleri nedeniyle ülkelerine geri gönderilme korkusu yaşamaktadır. Bu durum Suriyelilerin ülkemizde resmi olarak kayıt yaptırmaktan çekinmelerine yol açmaktadır.

Suriyelilerin geçici koruma altına alınması 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*’nun kabul edilmesiyle birlikte gerçekleşmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler bu kanunla beraber makul bir süre için Türkiye’de kalma iznini ve üçüncü bir ülke tarafından mülteci statüsünde kabul edilene kadar geçici sığınma hakkını elde etmişlerdir. Ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği’ne göre Suriyelilere “geçici koruma kimlik belgesi” verilerek her türlü sağlık, eğitim, iş gücüne katılım, sosyal yardım ve hizmetlerin devlet tarafından yerine getirileceğine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

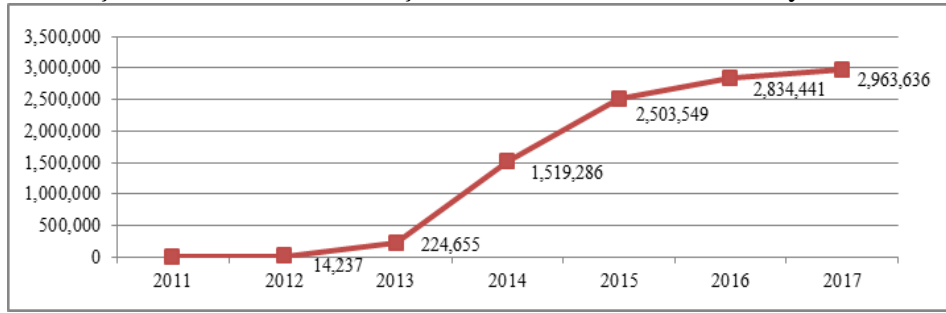
Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için bir diğer önemli yasal düzenleme ise istihdama katılım konusundadır. 2016 yılı Ocak ayına kadar geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin, çalışma izni almaları için; pasaport sahibi olması, oturma izni alması ve işverenin, yabancı kişi için ayırdığı iş pozisyonunu dolduracak bir Türk vatandaşının bulunmadığını belgelemesi koşulları aranmaktadır. Bu koşulların tamamını sağlamak Suriyeliler için son derece güç olduğundan çalışma izni almak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Ancak Ocak 2016 tarihinde

yürürlüğe giren *Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik* ile birlikte 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun* 91'inci maddesi uyarınca geçici koruma sağlanan yabancıların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle Suriyelilerin işgücü piyasalarına girişleri kolaylaşmış ve ekonomiye kayıtlı olarak katılabilme olasılıkları artmıştır. Yönetmeliğe göre geçici koruma sağlanan yabancılar, geçici koruma kayıt tarihinden 6 ay sonra çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvuruda bulunabilmektedir. Çalışma izni başvuruları değerlendirilirken geçici koruma sağlanan yabancı istihdamının iş yerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçmemesine dikkat edilmektedir. Toplam çalışan sayısı ondan az olan iş yerlerinde ise en fazla 1 geçici koruma sağlanan yabancıya çalışmasına izin verilmektedir. Çalışma izin başvurusu için sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığı'ndan, eğitim meslek mensuplarının ise Millî Eğitim Bakanlığı'ndan veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'ndan ön izin almaları gerekmektedir. Başvurusu olumlu değerlendirilen yabancılarla asgari ücretin altında ücret ödenemeyeceği de bu yönetmelikte açıkça belirtilmektedir.

2.2. Türkiye'deki Suriyelilerin Yaşam Alanları

2011 yılı Nisan ayında 252 Suriyelinin Türkiye'ye girişiyle birlikte başlayan zorunlu göç hareketi 2017 yılı Mart ayı itibariyle 2.963.636 kişiye ulaşmıştır (Bkz. Şekil 1).

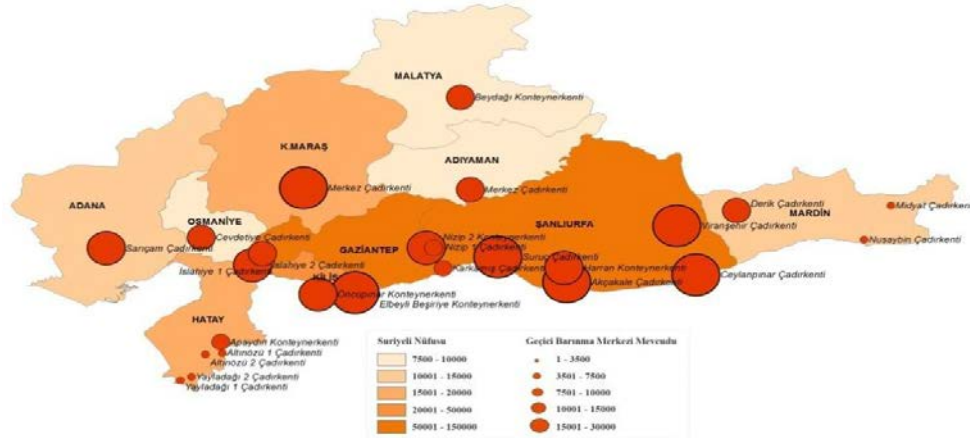
Şekil 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler

Kaynak: www.goc.gov.tr, 2017

Türkiye'ye sığınan Suriyeliler için insani yardım ve koruma faaliyetleri Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülmektedir. Büyük ve beklenmedik bu göç hareketi karşısında ilk olarak sınıra yakın illerde geçici barınma merkezi (kamp) kurulabilecek büyüklükte alanlar tespit edilerek zemin etüdü ve altyapı çalışmaları yapılmış ve 10 ilde (Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş, Mardin, Hatay, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Malatya) 26 geçici barınma merkezi oluşturmuştur (Bkz. Harita 1).

Harita 1. Geçici Barınma Merkezlerinin Yer Seçimi ve Büyüklükleri

Geçici barınma merkezleri (çadır veya konteyner kentler) sığınmacıların güvenlik, sağlık, eğitim ve sosyo-kültürel gereksinimleri düşünülerek kendilerini huzurlu hissedebilecekleri, sunulan hizmetleri etkin ve verimli bir şekilde kullanabilecekleri şekilde tasarlanmıştır

Fotoğraf 1/2. AFAD Kahramanmaraş Geçici Barınma Merkezi

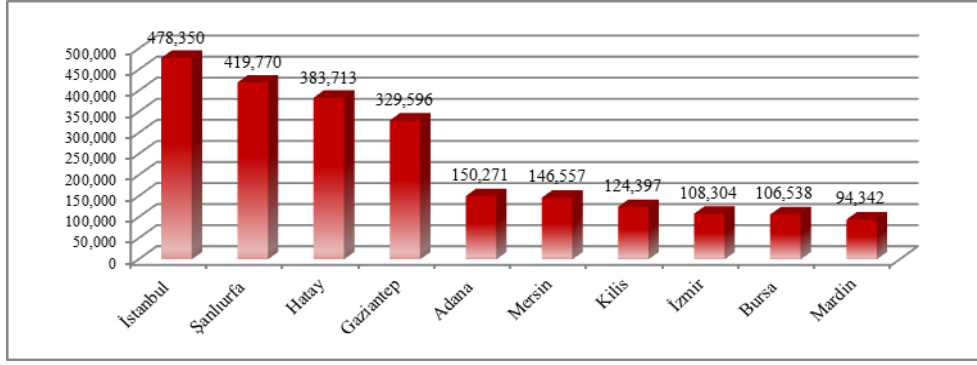
Kaynak: kahramanmaras.bel.tr, 2016

AFAD'ın oluşturduğu ve Kızılay'ın destek verdiği geçici barınma merkezleri sığınmacılara beslenme, sağlık, eğitim ve güvenlik hizmetleri dışında sosyal aktivite, eğlence, temizlik hizmeti, meslekî eğitim, ibadet, tercümanlık gibi imkânları da sağlaması nedeniyle diğer ülkelerdeki (Ürdün, Lübnan, Mısır ve Irak) kamplardan ayrılmaktadır ve dünya çapında iyi örneklerden biri olarak gösterilmektedir. Türkiye'deki kampların kalite ve hizmet düzeyi açısından oldukça yüksek standartlara sahip olduğu bilinen bir gerçek olmasına karşın kamplar, Suriyeliler ve yerel halk açısından bazı olumsuzlukları barındırmaktadır. Özellikle sınıra yakın kamplarda güvenlik kaygısı, kapasiteyi artırabilmek amacıyla kullanılan klasik çadırlarda çıkan yangınlar, kampların dış dünyadan soyutlanmış ve tekdüze hali, sığınmacıların kamplarda çalışma olanaklarının bulunmaması, bazı özel/etnik grupların veya çok düşük gelir düzeyindeki ailelerin yaşadıkları sosyal ve kültürel uyum güçlükleri sığınmacı sorunlarının başında gelmektedir. Öte yandan geçici barınma merkezlerinin bulunduğu 10 ildeki yerel halk için de Suriyeliler arasında provokasyon ihtimali, artan fiyatlar, sığınmacılarla sosyal gerilimler gibi risk faktörleri bulunmaktadır. Söz konusu sorunlar ve kampların kapasitesini aşması nedeniyle Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğu kent merkezlerine giderek yaşamlarını burada sürdürmeye çalışmaktadır. Önceleri sınıra yakın, kampların kurulduğu il merkezlerine olan göç dalgası sonrasında sığınmacıların hukuki statülerini bilememeleri, savaş bitince ülkelerine geri gönderilme korkusu, çok yakın bir tarihe kadar çalışma izinlerinin olmaması gibi sebeplerden dolayı diğer kentlere de yayılmıştır. Günümüzde ise başta büyükşehirler olmak üzere, Türkiye'nin tüm kentlerinde Suriyeli bireyler/aileler bulunmaktadır.

2017 yılı Mart ayı itibarıyla geçici barınma merkezlerindeki Suriyeli sayısı 262.643 (ülkemizdeki sığınmacıların %8,9'u) olarak açıklanmıştır (www.afad.gov.tr), geçici barınma merkezleri dışındaki kentlerde ise sığınmacıların %91,1'i yani 2.699.547 Suriyeli yaşamaktadır.

Suriyelilerin sayıca en fazla bulunduğu iller incelendiğinde (Bkz. Şekil 2) ilk sıralarda İstanbul, Şanlıurfa, Hatay ve Gaziantep'in yer aldığı görülmektedir. Suriyelilerin göç ettikleri il tercihlerinde iki önemli husus dikkat çekmektedir. Suriyeliler, yaşamak için ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli olanakları bir arada sunan Türkiye'nin büyük kentlerini (İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mersin) ya da coğrafi yakınlık nedeniyle sınıra komşu olan kentleri (Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin) tercih etmektedirler.

Şekil 2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı (İlk 10 İl)

Kaynak: www.goc.gov.tr, 2017

Suriyeli nüfusun yaşadıkları il nüfusu içindeki oranına göre bir değerlendirme yapıldığında ise; ilk sırada Kilis yer almakta, Kilis'i, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep ve Mardin illeri izlemektedir (Bkz. Çizelge 1). Suriyeli nüfusun sınıra komşu olan illerde yoğunlaşması, diğer taraftaki köy ve kasabalarla uzun yıllara dayalı akrabalık ve aşiret ilişkisinin bulunması, aynı dilin paylaşılması ve kültürel benzerliklerle ilişkilendirilebilir (Aktaş, 2015).

Çizelge 1. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli / Yerel Nüfus Karşılaştırması

İller	Suriyeli nüfus	Yerel nüfus	Karşılaştırma (%)
Kilis	124.397	130.825	95.09
Hatay	383.713	1.555.165	24.67
Şanlıurfa	419.770	1.940.627	21.63
Gaziantep	329.596	1.974.244	16.69
Mardin	94.342	796.237	11.85
Osmaniye	43.557	522.175	8.37
Mersin	146.557	1.773.852	8.26
Kahramanmaraş	90.001	1.112.634	8.09
Adana	150.271	2.201.670	6.83
Kayseri	58.840	1.358.980	4.33

Kaynak: www.goc.gov.tr, 2017

Vatansever'e (2016) göre geçici koruma statüsündeki Suriyeliler içerisinde kentlerde yaşayanlar 4 farklı grupta ele alınabilir. *İlk grup*, göreceli olarak düzenli ve yüksek geliri olması nedeniyle doğrudan kamp dışında yaşamayı seçenler ve daha yüksek yaşam standartlarına sahip kişilerden/hane halklarından oluşmaktadır. *İkinci grup*, mevsimlik tarım işçiliği, kayıtsız işlerde işçilik (hatta dilenme) gibi geçici ve düşük ücretli işlerle Türkiye'de bir hayat kurmaya ya da Avrupa'ya geçebilmek için birikim yapmaya çalışanlardan oluşmaktadır. *Üçüncü grup* kamplardan ya da yerleştikleri evlerden ayrılıp sokakta yaşama pahasına, kaçak yollarla Avrupa ülkelerine geçebilmek için özellikle Ege Denizi'ne kıyısı olan kent merkezleri ya da sahil kasabalarında belirsiz bir bekleyişe girenlerden oluşmaktadır. *Dördüncü grup* ise kamp dışında yaşayanlara göre daha uzun süredir Türkiye'de bulunan, büyük oranda pasaportsuz olarak sınırdan geçmiş olan ve ortalama geliri daha düşük bireylerden meydana gelmektedir. Bilindiği üzere Türkiye'deki Suriyelilerin büyük bölümü kentlerde yaşamaktadır ve kentlerde yaşayanların büyük bir bölümü ise ikinci ve dördüncü gruptaki bireylerden oluşmaktadır.

3. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN İSTİHDAMI

AFAD (2013) tarafından Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin demografik, sosyal ve ekonomik özelliklerini ortaya koymaya yönelik yapılan çalışmada,

2700 Suriyeli hane ile görüşülmüştür. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin %42'si, kentlerde yaşayanların %45'i çalışma çağındaki 19-54 yaş aralığındadır. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin %51'i, kentlerde yaşayanların %77'si iş aramaktadır. İlkokul mezunu veya daha düşük eğitim alanlar, barınma merkezlerinde yaşayanların %54'ünü, kentlerde yaşayanların ise %61'ini oluşturmaktadır. Raporun ortaya koyduğu bulgular değerlendirildiğinde, asgari yaşam standartlarında hayatlarını devam ettirebilmek için çalışmaya ihtiyaç duyan büyük bir Suriyeli nüfusun bulunduğu ve dolayısıyla büyük bir kısmının iş aradığı ancak gerekli eğitim ve mesleki yeterliliğe sahiplik oranının oldukça düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu tarafından 2015 yılında gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'de bulunan 2,2 milyondan fazla Suriyeliden en az 300 bininin çalıştığı tahmini yer almaktadır (TİSK, 2015). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yabancılara verilen çalışma izinleri incelendiğinde (Bkz. Çizelge 2) ise 2012-2015 yılları arasında toplam 7.692 Suriyeliye çalışma izni verildiği görülmektedir. Bu durumda 2015 yılı itibarıyla çalışan Suriyelilerin yalnızca %2,5'inin çalışma izninin olduğunu söylemek mümkündür.

Çizelge 2. Yıllara göre yabancılara verilen çalışma izni sayıları (2011-2015)

Yıllar	Suriyelilere verilen izin sayısı	Yabancılara verilen izin sayısı	Toplam izin (%)
2011	118	16.890	0.70
2012	220	32.272	0.68
2013	794	45.834	1.73
2014	2.541	52.304	4.86
2015	4.019	64.547	6.23
Toplam	7.692	211.847	3.63

Kaynak: www.csgb.gov.tr, 2017

Kaya (2016) Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal ve ekonomik yapılarının farklılık göstermekte olduğunu ortaya koyarak istihdam ve yaşam alanları açısından bir sınıflama yapmıştır. *İlk grup*, doktor, avukat, mühendis gibi nitelikli işgücü olarak değerlendirilmektedir ve yüksek gelir düzeyine sahip bu grup genelde büyükşehirlerde yaşamaktadır. *İkinci grup*, vasıflı mavi yakalılar olarak değerlendirilirken bu bireyler genellikle büyükşehirlerde ve özellikle sanayi işletmelerinde çalışmaktadır. *Üçüncü grup* ise vasıflı olmayan, genelde kamplarda kalan ve ne iş verilirse yapan Suriyeliler olarak değerlendirilmekte, inşaat işçiliği gibi ikincil, iş güvenliği olmayan işlerde, kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir. Çetin (2016) çalışmasında Suriyelilerin ülkelerinde ve Türkiye'de buldukları sürelerde yaptıkları iş durumlarını değerlendirmiştir. Buna göre, Suriyelilerin büyük bir kısmının kendi ülkelerinde belirli bir uğraşının bulunduğu ancak Türkiye'de işsiz duruma düştükleri veya kendi meslekleri dışında işlere yönlendikleri görülmektedir. Erkeklerin çoğunluğu Suriye'de esnaf, zanaatkar veya profesyonel meslek sahibi iken Türkiye'de işsiz, gündelik - geçici işçi ya da ücretli işçi konumuna gerilemiştir.

Türkiye'deki Suriyelilerin istihdamı konusunda bölgeler ve sektörler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Bölgeler açısından değerlendirildiğinde; özellikle sınır bölgesi ve çevresindeki illerde yaşayan Suriyelilerin tarım sektöründe veya nitelsiz işgücü olarak üretim sektöründe (özellikle inşaat ve küçük imalathaneler) çalıştığı görülmektedir (Özkarslı, 2015). Buna karşılık büyükşehirlerde yaşayan Suriyelilerin daha çok inşaat, kâğıt toplayıcılığı gibi gündelik - geçici işlerde ve sanayi sektöründe çalıştığı görülmektedir. Suriyelilerin bazıları kendilerine kafe, restoran, tatlıcı, baharatçı, oto yıkama, berber, kuaför, küçük imalathane, çerezci, giysi veya kuyumcu mağazası, nargileci, döner büfesi gibi küçük işletmeler açmaktadır (Erdoğan, 2017). İstihdam sektörler açısından değerlendirildiğinde (TİSK, 2015; ORSAM, 2015; Kaya, 2016)

tarım, hayvancılık, inşaat, imalat ve tekstil alanlarında işgücü açığı olduğu ve yeni işgücü girdisine ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda Suriyelilerin, özellikle yerel halkın çalışmak istemediği tarım, hayvancılık, imalat ve nitelik gerektirmeyen sanayi işletmelerinde ihtiyaç duyulan niteliksiz işgücü açığını kapatmakta olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmalarda (Koç vd., 2015; ILO, 2016; Çetin, 2016; Deniz vd., 2016; Üstün, 2016) Suriyelilerin istihdamına ilişkin sorunlar (i) Suriyeli çalışanlar açısından; kayıt dışı, düşük vasıflı işlerde düşük ücret ile istihdam edilme (ii) Türk çalışanlar açısından; işsizlik ve sosyal gerilim başlıkları altında toplanmıştır.

Çalışma izni alma hakları olmasına karşın, pratikte çalışma izni almak bürokratik ve zor bir süreç olarak Suriyelilerin karşısına çıkmaktadır (Kandemir, 2016). Taş (2016) tarafından Bursa ve Şanlıurfa'da yapılan çalışmada Suriyelilerin %78'i çalışma iznine yönelik şartları taşımalarına rağmen başvurularının reddedildiğini belirtmişlerdir. Suriyeliler, kayıt dışı olarak çalışmakta, bu durum da beraberinde düşük ücret ve fazla mesai getirmektedir. Çalışma izinleri olmayan ve geçimlerini sağlayabilmek için çalışmak zorunda olan Suriyeliler, yoğun olarak emek gücü gerektiren işlerde çalıştırılarak ekonomik açıdan sömürüye uğramaktadır. Bahsi geçen sömürüler özellikle çocuklar (Harunoğulları, 2016) ve kadınlar (Gündüz Hoşgör, 2016) üzerinde daha yoğun olarak gözlenmektedir. Suriyeliler, iş güvenliği ve iş sağlığı açısından dezavantajlı, iş kazası oranı ve meslek hastalığı riski yüksek işyerlerinde çalışmaktadır. Düşük ücretlerle çalışan Suriyelilerin, işverenlerinden ücretlerini alamamaları da bir diğer sorun olarak belirlenmiştir. Suriyelilerin tamamına yakını Suriye'de iken yaşam koşullarının ve gelirlerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir (Taş, 2016).

Suriyelilerin ülkemizdeki istihdamı iş piyasasında rekabetin artması nedeniyle Türk işçiler arasında tepkiye neden olmaktadır. Kayıt dışı çalışan Suriyelilerin, özellikle düşük vasıflı veya kadın Türk işçiler açısından olumsuz etkiler yarattığı ve onların işsiz kalmasına neden olduğu görülmektedir. İstihdam piyasasında Türk işçiler yerine Suriyeli işçilerin ikamesi işsizlik oranlarını da arttıracaktır (Kaya, 2016). Sınır illerindeki yerel halkın %40 ve daha fazlası Suriyelilerden ötürü işlerini kaybettiğine inanmaktadır (ORSAM, 2015). Ayrıca Suriyelilerin aldıkları düşük ücret, emek piyasalarını anında regüle etmekte ve kayıt dışı çalışan Türk işçilerin aldıkları ücretlerin de düşmesine neden olmaktadır. Suriyelilerin işverenler için ucuz işgücü kaynağı olmaları sebebiyle tercih edilmeleri, Türk işçilerle aralarında gerginlik ve çatışma riskini arttırmaktadır (Lordoğlu ve Aslan, 2016). Ancak bu gerginliklerin gölgesinde Suriyelilerin istihdamına ilişkin temel sorunların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu sorunların temel nedenleri (i) ortak dil sorunu, (ii) büyük bir kısmının eğitim düzeyinin düşük olması ve (iii) ekonomik açıdan ihtiyaç sahibi olmaları nedeniyle zor koşullarda ve düşük ücretlerle çalışmayı daha kolay kabul etmeleri şeklinde özetlenebilir (TEPAV, 2016).

4. ANKARA – SİTELER ÖRNEĞİNDE SURIYELİLERİN İSTİHDAMA KATILIMI

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yoğun olarak göç ettiği başkent Ankara'da 2017 yılı mart ayı itibariyle 73.042 Suriyeli (www.goc.gov.tr) ikamet etmektedir. Diğer illerde olduğu gibi Suriyeliler, düşük kirası olan ve genellikle alt gelir grubunun yaşadığı mahalleleri tercih etmektedir. Bu nedenle Ankara'da Altındağ ilçesi Suriyelilerin en yoğun yaşam alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Altındağ ilçesinin bir diğer çekiciliği ise Türkiye'nin ilk ve en köklü mobilya sanayi bölgesi olan Siteler'in varlığıdır. Siteler 500 hektarlık bir alandan oluşmaktadır ve burada küçük ve orta ölçekli mobilya üretimi yapılmaktadır. Yaklaşık olarak 10.500 kişiye istihdam sağlayan Siteler'de emek yoğun bir işgücü kullanılmaktadır. Bu nedenle alanda birçok işletme ucuz işgücü olarak (genellikle gayri resmi yollarla) Suriyeli işçi çalıştırmaktadır. Burada

istihdama katılan Suriyeliler ise çoğunlukla ulaşım/erişim rahatlığı sunan Örnek ve Önder mahallelerinde ikamet etmektedir (Bkz. Harita 2).

Harita 2. Siteler Bölgesi, Örnek ve Önder Mahalleleri

Suriyelilerin yaşam ve istihdam koşullarını saptayabilmek amacıyla Siteler ve yakın çevresinde yaşayan 24 Suriyeli (20'si erkek, 4'ü kadın) hane reisi ile tercüman yardımıyla işçi ücretleri ve iş bulma süreçleri ile istihdam problemlerine; Suriyeli işçi çalıştıran 3 firma ile iş niteliği, çalıştırılan toplam (Türk ve Suriyeli) işçi sayısı ve bu süreçte yaşanan güçlüklerle ilişkin derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışmada hane reislerinin yardımıyla diğer hane fertlerinin de bilgilerinin derlenmesi amacıyla toplam 136 kişi ile demografik yapı, konut ve yaşam çevresi, kent yaşamı ve kentsel hizmetler ile geleceğe yönelik plan ve beklentilere ilişkin 41 soruluk bir anket çalışması yapılmıştır. Burada amaçlanan Suriyeli hane halklarının istihdama katılım koşullarının yanı sıra kente uyum düzeylerinin belirlenebilmesidir.

4.1. Suriyelilerin Sosyo-Demografik Yapısı

Çalışmanın bu bölümünde Suriyeli bireylerin demografik yapısı, yaşam koşulları, kent yaşamı ve kentsel hizmetler ile geleceğe yönelik plan ve beklentileri değerlendirilmektedir.

4.1.1. Demografik yapı

Örneklemin ortalama hane halkı büyüklüğü 5.66 kişidir. Hane halkı yaş dağılımı değerlendirildiğinde, %56'sının 1-18 yaş arasında, %43'ünün ise çalışma çağındaki olan 19-64 yaş aralığında olduğu dikkat çekmektedir. Hane halklarının eğitim durumu değerlendirildiğinde %64'ünün herhangi bir eğitim almadığı, %26'sının ise ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Suriyeli katılımcıların sadece %25'i başlangıç seviyesinde Türkçe bildiğini belirtmektedir. Bu durum eğitim ve uyum açısından büyük bir risk barındırmaktadır. Suriyelilerin tamamı güvenlik nedeniyle ülkelerini terk ettiğini ve %92'si Türkiye'ye gayri resmi yollarla girdiğini belirtmiştir.

4.1.2. Yaşam koşulları

Örnekleme grubunu oluşturan Suriyelilerin %58'i Önder Mahallesi'nde, %42'si ise Örnek Mahallesi'nde yaşamaktadır. Suriyelilerin bu mahalleleri tercih etme sebepleri incelendiğinde; çalışma olanaklarına yakın olması, düşük kirali konutların bulunması ve diğer Suriyelilerle ilişkisel yakınlık (akraba, aile dostu, arkadaş vb.) dikkat çekmektedir. Katılımcıların %25'i apartman dairesinde, %75'i gecekonduda; %63'ü tek aile, %37'si ise birden fazla aile ile bir arada yaşadığını belirtmektedir. Suriyelilerin %83'ü çeşitli sebeplerden dolayı konutundan memnun değildir. Konut memnuniyetsizliğinin temel nedenleri; konutların büyüklüğünün kalabalık aileler için yeterli olmaması ve sert iklim koşullarının yaşandığı Ankara'da yalıtımı

bulunmayan, oldukça eski konutların ısınmamasına ilişkindir. Suriyelilerin ödediği kira bedelleri incelendiğinde kiraların 150-500 TL arasında olduğu ancak genellikle düşük ücretlerle çalıştırılan Suriyelilerin kiralarını ödemekte güçlük çektiği tespit edilmiştir.

4.1.3. Kent yaşamı ve kentsel hizmetler

Okul çağındaki çocukların sadece %10'u örgün eğitime devam ederken, %90'ı bu imkândan yararlanamamaktadır. Çocukların eğitim alamaması uzun vadede yaratacağı sosyal etkiler açısından risk oluşturmaktadır. Suriyelilerin geçici koruma statüsünde olmaları nedeniyle sağlık ve yardım hizmetlerinden faydalanabildikleri görülmektedir ancak hastane personeli ile Türkçe bilmedikleri için anlaşamadıkları, hastanelerde çok uzun süre sıra bekledikleri, ilaçlara sınırlı erişebilmeleri ve ilaç fiyatlarının pahalı olması gibi nedenlerden dolayı %71'inin kentte sunulan sağlık hizmetlerinden memnun olmadığı tespit edilmiştir.

Suriyelilerin %21'i kentteki kamusal açık alanları aktif olarak kullandığını ifade etmektedir ancak boş zamanlarını çoğunlukla evlerinde geçirmekte ya da akraba ve arkadaşlarını ziyaret etmektedirler. Suriyelilerin giyim ve pazar alışverişlerini ağırlıklı olarak Suriyeli mağaza ve marketlerden karşıladıkları nadiren de yerel halkı tercih ettikleri görülmektedir.

4.1.4. Geleceğe yönelik plan ve beklentiler

Suriyeli katılımcıların %58'i savaş bitiminde Suriye'ye dönmeyi planlarken, %38'i hiçbir zaman Suriye'ye dönmeyi düşünmemektedir, %4'ü ise kararsızdır. Türkiye'de kalmak isteyen Suriyeliler, Türkiye'de kalma sebebi olarak savaşın biteceğine olan inançlarının azalmasını, Suriye'deki evlerinin yıkıldığını ve artık orada kalacak bir evleri olmadığını belirtmektedir. Türkiye'de kalmak isteyen Suriyeliler devletten eğitim, sağlık, iş ve konut imkânı ile kendilerine vatandaşlık hakkı tanınmasını talep etmektedir.

4.2. Suriyelilerin Çalışma Koşulları

Görüşme yapılan hane reislerinin %50'sinin iş gücü piyasalarında yer aldığı, kadınların hiçbirinin çalışmadığı, erkeklerin ise %60'ının istihdama katıldığı tespit edilmiştir. Suriyelilerin kendi ülkelerinde ve Türkiye'de yaptıkları işler karşılaştırıldığında %30'unun Suriye'de yaptığı işle aynı işi yapmakta olduğu; %40'ının Suriye'de çalışmakta iken Türkiye'de iş bulamadığı ve %30'unun Suriye'de avukat, öğretmen, tercüman, rehber olarak nitelikli işlerde çalışırken, Türkiye'de statü ve ücret olarak daha düşük işlerde çalıştığı saptanmıştır. Bu durumun temel sebepleri arasında eğitimde denklik sağlamanın güçlüğü, Türkiye'de hızla artan işsizlik sorunu, mesleki yeterliliğin belirlenememesi ile lisan öğrenme güçlüğü ilk sıralarda yer almaktadır. Suriyelilerin tamamı Türkiye'deki ekonomik durumlarının göç öncesine göre daha kötü seviyede olduğunu belirtmektedir. Suriyeliler sınır kentlerde bulunan kampları tercih etmeyerek Ankara'ya gelme nedenlerini çalışma imkânlarının daha fazla oluşuna bağlamaktadır. Katılımcıların hiçbirinin Türkiye'de çalışma izni bulunmamaktadır ve Siteler'de çalışan Suriyelilerin tamamı işi tanıdıkları aracılığıyla bulduklarını belirtmektedir. Çalışma izinlerinin bulunmaması ve yaşamak için çalışmak zorunda olduklarının bilinmesi onları düşük ücretle, uzun çalışma saatlerine mahkûm etmektedir. Suriyelilere istihdam problemleri sorulduğunda %58'i işle ilgili yaşadığı herhangi bir sorunun olmadığını belirtirken, diğerleri çalışma saatlerinin uzun olmasından, hafta sonu ve ağır koşullar altında çalıştırılmaktan şikâyet etmektedirler.

Siteler'de Suriyeli işçi çalıştıran 3 firma ile yapılan görüşmeler ışığında Suriyeli istihdamı 'işveren' bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Görüşülen ilk firma 38 Türk ve 2 Suriyeli işçi çalıştırmaktadır ve mobilya üretimi yapmaktadır. Suriyeli işçiler sevkiyat

bölümünde taşıyıcı olarak istihdam edilmektedir. Çalışma izni bulunmayan Suriyeli işçilerin aylık ücretleri diğer çalışanlardan daha düşüktür. İşveren; Suriyeli işçilerle herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını, çalışkan olduklarını, ülkede kalmalarının sanayiye hareketlendirme açısından bir avantaj sağlayacağını ifade etmektedir. Ayrıca Suriyelilerin işi bireysel çabalarla ve tanıdıklarının vasıtasıyla bulduklarını belirterek, Suriyeli işçi çalıştırma sebebi olarak da aynı konumda çalışmak isteyen Türk işçilerin ücretleri beğenmediklerini dile getirmektedir. Görüşülen *ikinci firma* ise mobilya boyası üzerine uzmanlaşmıştır. Toplamda 5 işçi çalıştırılan firmada 2 Suriyeli işçi çırak olarak istihdam edilmektedir. Çalışma izni olmayan Suriyeli işçiler diğer çalışanlardan daha düşük ücretle çalıştırılmaktadırlar. Firma sahibi Suriyeli işçilerin işi tanıdıkları vasıtasıyla bulduğunu, Suriyeli işçilerle bir problem yaşamadıklarını, çalışkan olduklarını ve söz dinlediklerini, tek sıkıntının Türkçe bilmemeleri olduğunu belirtmektedir. Son görüşülen firma ise ağaç doğrama üzerine ihtisaslaşmıştır ve firmada çalışan 6 işçinin 2'si Suriyelidir. Firma sahibi Suriyeli işçilerle Türkçe bilmedikleri için anlaşmakta güçlük çektiklerini ancak Suriyeli işçilerle bunun dışında bir problem yaşamadıklarını, Suriyelilerin çalışkan olduklarını, ihtiyaç sahibi olduklarını, öğrenmeye istekli olduklarını, hiçbir suça karışmadıklarını ve işi kendilerinin bulduklarını belirtmiştir.

Özetle firmalarda çalışma izni olmayan Suriyeliler yasal olmayan yollardan istihdam edilmektedir ve kendilerine Türk işçilere göre daha düşük ücret ödenmektedir. Düşük ücrete rağmen Suriyelilerin gayretli olarak çalıştıkları ve işlerinden memnun oldukları görülmektedir. Dolayısıyla da işverenler Suriyeli işçi çalıştırmayı tercih etmektedirler.

4.3. Suriyeli İstihdamının Kentsel Etkileri

Ankara'daki Suriyelilerin önemli bir yaşam alanı olan Örnek ve Önder Mahallesi'nde göçle birlikte sosyo-ekonomik bir dönüşüm gözlenmektedir. Ankara'da Suriyelilerin istihdama katılımı, dolayısıyla barınma mekânlarında kümelenmelerin oluşmasını tetiklemiş, kentte '*Suriyeli mahalleleri*' oluşmuştur. Bu mahalleleri diğer mahallelerden ayıran en temel özellik kuşkusuz Türkçe yerine Arapça yazılı levha ve tabelalarla donatılmış olmalarıdır (Bkz. Fotoğraf 3/4).

Fotoğraf 3. Arapça Yazılı Sokak Tabelaları

Fotoğraf 4. Siteler'deki Suriyeli Marketleri

Ayrıca bu mahallelerde Suriyelilerin genellikle giyim ve gıda tüketim ihtiyaçlarını karşılamak üzere küçük marketler ve mağazalar işlettikleri görülmektedir. Ancak yerel halk bu dönüşümden Türk esnaflarının zarara uğraması düşüncesiyle memnun değildir. Bu nedenle zaman zaman Suriyeliler ile mahalle sakinleri arasında çeşitli gerilimler yaşanmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Suriye'deki iç savaş yedinci yılını tamamlarken Türkiye'ye gelen ve geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin büyük bölümünün bugün kalıcı olacağı öngörülmektedir. Bu öngörü Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin karşılaştıkları sorunların asgari düzeye indirgenmesini, kente uyumun ve özellikle de ekonomik uyumun gerçekleşmesini gerekli kılmaktadır. Geçici barınma merkezleri dışında, kentlerde yaşayan Suriyeliler, kendi imkânları ile hayatlarını devam ettirmek için istihdama katılmaya çalışmaktadır. Ancak çoğu Suriyelinin çalışma izninin bulunmaması, eğitimsiz ve dolayısıyla vasıfsız olması, iş bulma ihtimallerini düşürmekte ya da onları kayıt dışı, niteliksiz işlere ve düşük ücretlere zorlamaktadır. Nitekim bu durum Ankara - Siteler örneğinde çarpıcı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Suriyelilerin mobilya üretimi yapan işletmelerde Türk işçilerden daha düşük ücretlerle, daha fazla mesai saatleriyle ve genellikle kimsenin yapmak istemediği işlerde, kayıt dışı olarak çalıştığı görülmektedir. Ülkelerinde ihtisas sahibi olan Suriyelilerin mesleklerini Türkiye'de devam ettiremediği, görüşülen hiçbir kadının ise işgücüne katılmadığı saptanmıştır. Bu bulgular Türkiye'de son yıllarda Suriyelilerin istihdama katılımı ve kente uyumu konusunda yapılmış diğer çalışmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. İstihdam şartları ile ilintili sıralanan bu sorunlar aslında Suriyelilerin barınma/konut başta olmak üzere kentsel yaşam standartlarını ve kentsel hizmetlerden yararlanma düzeylerini etkilemekte, onların kent yaşamına dâhil olmalarını engelleyerek kente uyumu güçleştirmektedir.

Suriyelilerin istihdama katılmaması ya da yeterli gelire erişememesi öncelikle en temel insan haklarından biri olan barınma ihtiyacının karşılanmasını sekteye uğratmaktadır. Suriyeli ailelerin Önder ve Örnek Mahallesi'nde kirası oldukça düşük, metruk, uzun zamandır tadilat görmemiş, kısmi yıkımlar yaşamış, soba ile ısın(amay)an, altyapısı yetersiz, genellikle tek veya iki odalı gecekondularda/konutlarda ikamet ettiği tespit edilmiştir. Örnekleme hane halkı sayısının yüksek olduğu (5.66) ve ekonomik nedenlerle iki ve daha fazla ailenin birlikte yaşadığı (%37) düşünülürse, bu konutlarda herhangi bir standarttan bahsetmek mümkün değildir. Bununla birlikte, Suriyelilerin mekânsal olarak kümelenedikleri, kendi mahallelerini oluşturdukları ve yaşam alanlarında sosyal ve ekonomik dönüşüme neden oldukları gözlenmiştir. Ancak bu dönüşüm Suriyeli Mahallesi olarak yaftalanmayı, kıyıya itilerek tecrit edilmiş çöküntü alanlarını yani kente uyumsuzluğun, ayrışmanın mekânsal boyutunu meydana getirmektedir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kentin sunduğu eğitim, sağlık vb. hizmetlerden yararlanamaması, uyum açısından öncelikli konulardan bir diğerini oluşturmaktadır. Kentsel hizmetlerden yararlanma düzeyi arttıkça farklı kültürlerin kesişimi/etkileşimi artacak, hem yerel halk hem de Suriyeliler açısından entegrasyon kolaylaşacaktır. Ancak Ankara - Siteler'de gerçekleştirilen alan çalışmasında Suriyelilerin kent yaşamına dâhil olmadıkları ve kentsel hizmetlerden yeterince yararlanamadıkları tespit edilmiştir. Nitekim örneklemin %90'ı okuryazar olmayan ya da yalnızca ilkökul düzeyinde eğitim alan bireylerden oluşmaktadır. Okul yaşındaki çocukların %10'u eğitime devam edebilmektedir. Örgün eğitime katılımın düşük olması lisan öğrenmeyi de güçleştirmektedir ki zaten örneklemin sadece %25'i başlangıç seviyesinde Türkçe konuşabilmektedir. Bu durum yanlış anlama ve anlaşılmalara neden olurken yerel halk ile iletişimi imkânsız hale getirmektedir. Gerek resmi kurumlarla bildirişim ve yasal hakların öğrenilmesinde, gerekse sağlık hizmetlerinin sağlanmasında lisan sorunu entegrasyonu engellemektedir.

Ankara – Siteler örnekleminde hareketle kısa vadede (5 yıllık bir zaman diliminde) büyük çoğunluğu açlık sınırında yaşayan Suriyelilerin eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanması,

sosyo-kültürel aktivitelere katılım için gerekli alım gücüne sahip olması, varsıl mahallelerde yüksek standartlı konutlarda yaşaması bugünün fotoğrafı ile mümkün görülmemektedir. Bu nedenle uyum politikaları geliştirilirken öncelikle (çalışmanın önceki bölümlerinde de sıkça vurgu yapıldığı üzere) istihdama yönelik düzenlemelerin yapılması uzun vadede daha etkili sonuçlar doğuracaktır. Ancak bu düzenlemelerin sadece çalışma izni hakkı ile sınırlandırılması Suriyelilerin ucuz işgücü olarak, kötü çalışma koşullarında istihdam edilmelerinin önüne geçememiştir.

İstihdama katılımı ve dolaylı olarak kente uyumu güçleştiren unsurlardan en önemlisi eğitim eksikliğidir. Nitekim iş bulma olanaklarının artırılmasında ve sosyal problemlerin önlenmesinde en iyi araç eğitimidir ki eğitimden yoksun bir *kayıp neslin* oluşması uyumsuzluğu ve dışlanmışlık duygusunu ciddi ölçüde etkileyecektir. Bu bağlamda Türkçe bilmeyen yetişkin Suriyeliler için her kentte lisan eğitimi kurslarının, eğitim seviyesi düşük niteliksiz işgücü için ise meslek edindirme, beceri geliştirme vb. kursların açılması, onların yeteneklerine göre uzmanlaşmış hale getirilmesi; ayrıca Suriyeli çocukların eğitimlerini devam ettirmeleri, gelecek nesillerin toplumla uyumu açısından büyük önem taşımaktadır.

Dünya deneyimlerinde olduğu üzere entegrasyon sorununun aşılması ve göçün fırsata dönüştürülmesi için; nitelikli işgücü kayıplarının önlenmesi, mesleğinde uzmanlaşmış Suriyelilerin diplomalarının, ihtisas denkliklerinin tanınarak kendi mesleklerinde özellikle Suriyelilere hizmet verecek şekilde çalışma imkânlarının sunulması gerekmektedir. Türkiye'de istihdam açığı olan sektörlerin ve bölgelerin belirlenerek Suriyelilerin bu alanlara yönlendirilmesi; Suriyelilere uygun, yeni istihdam imkânlarının yaratılması ile hem ülke ekonomisine fayda sağlanacak hem de Suriyelilerin gelirlerindeki artışla birlikte kente uyumları kolaylaşacaktır.

Özet olarak ülkemizde Suriyelilerin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik boyutlarıyla kente uyumunun sağlanmasında uzun vadeli, bütüncül politikalara ihtiyaç duyulduğu bu çalışma ile bir kez daha ortaya konulmaktadır. Ayrıca bahsi geçen politikalarda uyumun çift taraflı cereyan ettiği ve yerel halkın da Suriyelilere karşı önyargılarının ve tepkilerinin azaltılması için ortak platformların sağlanması gerekliliği göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

AFAD (2013). TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ SİĞİNMACILAR: SAHA ARAŞTIRMASI SONUÇLARI. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

AKTAŞ M. T. (2015). ÜCRET ODAKLI ULUSLARARASI İŞGÜCÜ HAREKETLİLİĞİNİN İŞGÜCÜ PİYASALARINA ETKİLERİ. TESAM Akademi Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı, 2 (2), 197-219.

BANKI, S. (2004). NEW ISSUES IN REFUGEE RESEARCH: REFUGEE INTEGRATION IN THE INTERMEDIATE TERM: A STUDY OF NEPAL, PAKISTAN AND KENYA. Working Paper No. 108, UNHCR, The UN Refugee Agency.

COUNCIL OF EUROPE (1998). MEASUREMENTS AND INDICATORS OF INTEGRATION REPORT, DIRECTORATE OF SOCIAL AND ECONOMIC AFFAIRS, Council of Europe Publishing.

ÇETİN, İ. (2016). LABOR FORCE PARTICIPATION OF SYRIAN REFUGEES AND INTEGRATION: CASE OF ADANA AND MERSİN CITIES. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15 (4), 1001-1016.

DENİZ, A. Ç., EKİNCİ, Y., HÜLÜR, A. B. (2016). SURIYELİ SİĞİNMACILARIN KARŞILAŞTIĞI SOSYAL DIŞLANMA MEKANİZMALARI. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 14 (27), 17-40.

GÜNDÜZ HOŞGÖR, A. (2016). SAVAŞ VE KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET: TÜRKİYE'DE MEVSİMLİK TARIM İŞÇİSİ SURIYELİ KADINLAR. *Ayrıntı Dergi*, ayrintidergi.com.tr/savas-ve-kadina-yonelik-ekonomik-siddet-turkiyede-mevsimlik-tarim-iscisi-suriyeli-kadinlar/

HARUNOĞULLARI, M. (2016). SURIYELİ SİĞİNMACI ÇOCUK İŞÇİLER VE SORUNLARI: KILIS ÖRNEĞİ. *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63.

TİSK (2015). TÜRK İŞ DÜNYASININ TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLER KONUSUNDAKİ GÖRÜŞ, BEKLENTİ VE ÖNERİLERİ. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

ERDOĞAN, M. M. (2017). 'KOPUŞ'TAN 'UYUM'A KENT MÜLTECİLERİ SURIYELİ MÜLTECİLER VE BELEDİYELERİN SÜREÇ YÖNETİMİ: İstanbul Örneği. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

ILO (2016). SURIYELİ İŞÇİ, İŞVEREN VE GİRİŞİMCİLERİN İŞGÜCÜ PIYASASINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ÇALIŞTAYI GENEL DEĞERLENDİRME, 13 Haziran 2016, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro.../wcms_533055.pdf

LORDOĞLU, K., ASLAN, M. (2016). EN FAZLA SURIYELİ GÖÇMEN ALAN BEŞ KENTİN EMEK PIYASALARINDA DEĞİŞİMİ: 2011-2014. *Çalışma ve Toplum*, 2016/2, 789-808.

KANDEMİR, M. (2016). "YERİNDEN EDİLMİŞ" SURIYELİLERDEN "YERLEŞİK" SURIYELİLERE, muratkandemir-bilgikutusu.blogspot.com.tr/2016/01/yerinden-edilmis-suriyelilerden.html

KAP, D. (2014). SURIYELİ MÜLTECİLER: TÜRKİYE'NİN MÜSTAKBEL VATANDAŞLARI, *Akademik Perspektif*, 30-35.

KAYA, S. (2016). SURIYELİ MÜLTECİLERİN TÜRK İŞGÜCÜ PIYASASINA ETKİLERİ, AR&GE Bülten, 2016 Ocak Şubat-Ekonomi, İzmir: İzmir Ticaret Odası.

KOBIA, K., CRANFIELD, L. (2009). LITERATURE REVIEW: URBAN REFUGEEES, UNHCR, The UN Refugee Agency.

KOÇ, M., GÖRÜCÜ, İ., AKBIYIK, N. (2015). SURIYELİ SİĞİNMACILAR VE İSTİHDAM PROBLEMLERİ. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 63-93.

ORSAM (ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ) (2015). SURIYELİ SİĞİNMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ. Rapor No: 195, Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.

ÖZKARSLI, F. (2015). MARDİN'DE ENFORMEL İSTİHDAMDA ÇALIŞAN SURIYELİ GÖÇMENLER. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 175-191.

TEPAV (2016). TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLER: İŞSİZLİK VE SOSYAL UYUM. DEĞERLENDİRME NOTU, N201615, Ankara: TEPAV Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.

SIGONA, N. (2005). REFUGEE INTEGRATION(S): POLICY AND PRACTICE IN THE EUROPEAN UNION. *Refugee Survey Quarterly*, 24 (4), 115-122.

TAŞ, Y., KÜÇÜKOĞLU, M., MENTEŞE, B. (2016). TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ SİĞİNMACILARIN ÇALIŞMA HAYATINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*; 8 (32), 265-273.

ÜSTÜN, N. (2016). SURIYELİLERİN TÜRK İŞGÜCÜ PIYASASINA ENTEGRASYONU SORUNLAR - ÖNERİLER, *Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü Araştırma Raporu*, Konya: Konya Ticaret Odası.

VATANSEVER, K. (2016). SİĞİNMACILARIN KAMPLARDAKİ SORUNLARI SİĞİNMACILARDA SAĞLIĞIN BELİRLEYİCİLERİ, *Savaş, Göç ve Sağlık*, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.

kahramanmaras.bel.tr/haber/2017/01/18/bas-denetci-malkoc-gecici-barinma-merkezinde Kahramanmaraş Belediyesi haberi (erişim tarihi: 09.03.2017)

www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Barınma Merkezlerinde Son Durum (erişim tarihi: 15.03.2017)

www.unhcr.org/urban-refugees.html UNHCR - The UN Refugee Agency, Urban Refugees (erişim tarihi: 01.03.2017)

<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=61> BMYK – Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, Sığınma Başvuru Sahipleri (erişim tarihi: 17.07.2017)

<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=72> BMYK – Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, Mülteciler (erişim tarihi: 17.07.2017)

www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma İstatistikleri (erişim tarihi: 16.03.2017)

www.csgb.gov.tr/home/contents/istatistikler/yabancicalismaizinleri/ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yabancı Çalışma İzinleri (erişim tarihi: 09.03.2017)